

ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ: กรณีศึกษา อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

Quality of Life Level of Informal Workers: A Case Study of Takua Pa District, Phang Nga Province

ณัฐนิชา จาริภักดิ์¹ และสุธรรม ขนาศักดิ์^{2*}

Natnicha Jaripak¹ and Sutham Khanabsak^{2*}

วันที่รับบทความ : 14/05/2567

วันแก้ไขบทความ : 01/08/2567

วันตอบรับบทความ : 09/09/2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา จำนวน 400 ตัวอย่าง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ รวมทั้งใช้สมการถดถอยโลจิสติกส์แบบเรียงลำดับ (Ordered Logistic Regression)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี และจากการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยโลจิสติกส์แบบเรียงลำดับ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา จำนวนชั่วโมงการทำงาน สวัสดิการที่ได้รับ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและระดับสุขภาพจิต ซึ่งแสดงในรูปของสมการ ระดับคุณภาพชีวิต = $17.427 + 0.557(\text{เพศชาย}) + 1.550(\text{มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า}) + 1.304(\text{มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า}) + 0.606(\text{อนุปริญญาหรือเทียบเท่า}) - 0.322(\text{จำนวนชั่วโมงการทำงาน}) - 1.104(\text{ไม่ได้รับสวัสดิการ}) + 0.100(\text{รายได้เฉลี่ยต่อเดือน}) - 1.771(\text{สุขภาพจิตระดับมากที่สุด}) + 1.737(\text{สุขภาพจิตระดับเล็กน้อย})$

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบมีความแตกต่างกันตามปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว โดยเฉพาะด้านเพศ ระดับการศึกษา จำนวนชั่วโมงการทำงาน สวัสดิการที่ได้รับ รายได้ เงินออม และสุขภาพจิต ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนแรงงานนอกระบบ โดยเฉพาะแรงงานผู้หญิงให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เทียบเท่ากับแรงงานผู้ชาย โดยการพัฒนาศักยภาพแรงงานตามกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่จะทำให้อยู่ได้เพิ่มขึ้น นอกจากนั้น แรงงานนอกระบบควรได้รับการตรวจสอบสุขภาพจิต เพื่อคัดกรองปัญหาความเครียด ความกังวล และภาวะซึมเศร้าเป็นประจำทุกปี

คำสำคัญ: ระดับคุณภาพชีวิต แรงงานนอกระบบ การวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก

¹ นิสิตหลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Student in Economics Department, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Assistant Professor, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University.

* Corresponding author: E-mail: sutham@tsu.ac.th

Abstract

This research aims to examine the quality of life level of informal workers and identify the factors affecting their quality of life. Data was collected using a questionnaire, with a purposive sampling method applied to a sample of 400 informal workers from Takua Pa District, Phang Nga Province. The data was analyzed using descriptive statistics, including mean, standard deviation, and percentage, as well as ordered logistic regression.

The analysis revealed that the quality of life level for most informal workers was generally high. Furthermore, the ordered logistic regression analysis identified several factors impacting the quality of life level of informal workers, including gender, educational level, working hours, access to welfare, average monthly income, and mental health status. The relationship between these factors and quality of life was represented by the following equation:

$$\text{Quality of Life Level} = 17.427 + 0.557(\text{Male}) + 1.550(\text{Junior High School or Less}) + 1.304(\text{High School or Equivalent}) + 0.606(\text{Diploma or Equivalent}) - 0.322(\text{Working Hours}) - 1.104(\text{No Welfare}) + 0.100(\text{Average Monthly Income}) - 1.771(\text{Highest Level of Mental Health}) + 1.737(\text{Low Level of Mental Health})$$

The findings suggested that the quality of life among informal workers varied according to the identified factors, particularly gender, educational attainment, working hours, benefit received, income, savings, and mental health. Consequently, relevant government agencies should enhance support for informal workers, especially women, to improve their quality of life to match that of their male counterparts. This could be achieved by developing their skills across various professions to increase their income. Additionally, informal workers should undergo regular annual mental health screenings to identify and address issues such as stress, anxiety, and depression.

Keywords: Quality of Life Level, Informal Workers, WHO Quality of Life

บทนำ

แรงงานนอกระบบเป็นประเด็นที่พบได้ทั่วไปในประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งมีแรงงานนอกระบบจำนวนมาก ตัวเลขประมาณการของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2563 ชี้ให้เห็นว่าอัตราการจ้างแรงงานนอกระบบหรือแรงงานที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนในระบบประกันสังคม มีจำนวนสูงถึง 20.4 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 54 ของแรงงานทั้งหมด แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ในตลาดแรงงานอาจส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเติบโตทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมของประเทศได้ ส่วนหนึ่งจากความเหลื่อมล้ำของรายได้และโอกาสในการเพิ่มผลิตภาพของผู้ใช้แรงงาน อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน การจ้างงานนอกระบบไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในแรงงานบางกลุ่มเนื่องจากประสบการณ์ทำงานมีความสำคัญมากกว่าระดับการศึกษา ดังนั้น นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นจะช่วยให้แรงงานนอกระบบได้รับค่าแรงมากขึ้น รวมทั้งจะช่วยให้

แรงงานเหล่านั้นมีผลิตภาพสูงขึ้นสามารถเข้าสู่ภาคแรงงานในระบบได้และสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น (Puey Ungphakorn Institute for Economic Research, 2023)

คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งสถานการณ์คุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบยังคงประสบปัญหาความเสี่ยงทั้งในแง่สวัสดิการทางสังคมและความมั่นคงทางรายได้ รวมถึงการขาดความชัดเจนในกฎระเบียบ แรงงานกลุ่มนี้ไม่ได้รับการคุ้มครองและสวัสดิการที่ได้จากการทำงานเท่าที่ควร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาไม่สูงและมีรายได้ค่อนข้างน้อย รวมไปถึงปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ดังนั้นจึงควรมีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับแรงงานนอกระบบ (Office of Permanent Secretary for Ministry of Labour, 2023) ซึ่งนำไปสู่คุณภาพชีวิตของแรงงานที่จำเป็นต้องแก้ไขและพัฒนาให้แรงงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเนื่องจากหากแรงงานมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีจะมีผลต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและอาจจะเป็นภาระกับครอบครัวและสังคม รวมทั้งส่งผลต่อการลดลงของผลิตภาพ (Productivity) ของแรงงานในที่สุด

สถานการณ์แรงงานของจังหวัดพังงาไตรมาส 1 ปี 2566 มีแรงงานในระบบ 65,553 คน คิดเป็นร้อยละ 51.93 และแรงงานนอกระบบ 60,677 คน คิดเป็นร้อยละ 48.07 และจากการสำรวจแรงงานนอกระบบในจังหวัดพังงา ปี 2565 พบว่า แรงงานนอกระบบมีรายได้เฉลี่ยเพียง 10,736.64 บาทต่อเดือน โดยร้อยละ 49.29 ของแรงงานนอกระบบมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย นอกจากนี้ ยังพบว่าแรงงานวัยหนุ่มสาวที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุปริญญาขึ้นไป มีการเคลื่อนย้ายไปทำงานในจังหวัดใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในจังหวัดภูเก็ต จึงทำให้แรงงานที่ทำงานในจังหวัดพังงา มักจะเป็นแรงงานที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดพังงา มีการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษา และส่วนมากเป็นแรงงานนอกระบบที่ประกอบอาชีพอาชีพเกษตรกรรม/ประมง พนักงานบริการ ค้าขาย และลูกจ้างชั่วคราว/รับจ้างอิสระ และปีงบประมาณ 2566 ประชากรวัยทำงาน (อายุ 15 – 59 ปี) ของจังหวัดพังงาส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในอำเภอท้ายเหมือง จำนวน 10,864 คน คิดเป็นร้อยละ 18.7 และอำเภอตะกั่วป่า มีจำนวน 10,527 คน คิดเป็นร้อยละ 18.1 ตามลำดับ (Pang Nga Provincial Labour Office, 2023) นอกจากนี้ แรงงานนอกระบบในอำเภอตะกั่วป่าทำงานทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งแหล่งที่พักต่าง ๆ จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญที่ต้องศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ และปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

สมมติฐาน

1. ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงาอยู่ในระดับปานกลาง
2. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการทำงาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสุขภาพ ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า การให้ความหมายคุณภาพชีวิต ได้มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย เช่น องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมและระดับพึงพอใจในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์ ดังนั้นคุณภาพชีวิตจึงเป็นระดับของการมีชีวิตที่ดีมีความสุข มีความพึงพอใจในชีวิตและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม (Thaipitak, 2013) นอกจากนี้ วีระเกียรติ เลิศวิไลกุลนที (Songthap and Thongsamsee, 2017) ได้ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่มีคุณภาพพึงประสงค์ คือชีวิตที่อาศัยสภาพแวดล้อมทั้งปวงเอื้ออำนวยสุขภาพทางกายเพื่อเป็นรากฐานของสันติภาพทางจิตใจ ทำให้เกิดบูรณาการทางความรู้สึกรักคิดเต็มใจตามศักยภาพ ในมนุษย์มีความสามารถสร้างสรรค์และผลิตผลรวมกันเข้าเป็นสังคมที่มั่นคงผาสุกสมบูรณ์และปราศจากความขัดแย้ง

ในขณะที่ ปราณีต อินทรประสิทธิ์ (Songthap and Thongsamsee, 2017) กล่าวว่า ชีวิตที่มีคุณภาพ คือ ชีวิตที่มีความสุข ความสุขนี้เกิดจาก

1. สุขภาพทางกาย หมายถึง ความเป็นอยู่ที่ดี เช่น มีที่อยู่อาศัยที่ดี มีสุขภาพและการดูแลสุขภาพ (Health Care) ที่ดี มีสาธารณูปโภค เช่น การคมนาคมที่ดี มีสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น น้ำ อากาศบริสุทธิ์ และยังรวมไปถึงการพักผ่อนและสันติภาพที่ดี ตามสมควรอีกด้วย

2. สุขภาพทางใจ ได้มาจากการรู้จัก ความพอดี ความพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ การมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความรักความอบอุ่นผูกพันในครอบครัวและเพื่อนมนุษย์ มีความอดทนเสียสละทำประโยชน์สังคม

ดังนั้น คุณภาพชีวิต หมายถึง สุขภาพ ความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตที่ต้องเผชิญกับสภาพการณ์ด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจจะวัดออกมาเป็นระดับคุณภาพชีวิตได้

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

WHO ได้กำหนดองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ 5 ประการ (Thaipitak, 2013) ได้แก่

1. มาตรฐานการดำรงชีวิต (Standard of Living) หมายถึง มาตรฐานความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของประชากรเกี่ยวข้องกับรายได้ต่อบุคคล สุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัยและการสังคม สงเคราะห์ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญทำให้มาตรฐานการครองชีพของมนุษย์เปลี่ยนแปลงได้

2. การเปลี่ยนแปลงของประชากร (Population Dynamics) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงประชากรอันเป็นผลมาจากการเกิด การตาย และการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย มีผลให้ประชากรเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มจำนวนหรือลดลง การเปลี่ยนแปลงประชากรมีผลกระทบต่อสถานการณ์หลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการจัดบริการสาธารณสุข

3. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Factors) เมื่อมนุษย์รวมกันเป็นจำนวนมากจำเป็นต้องมีระบบ มีกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า รูปแบบการปกครอง กฎหมาย และมีแนวปฏิบัติ อันเกิดจากความเชื่อและศรัทธาในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้การดำรงชีวิตร่วมกันมีความสุข ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพ

4. เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องกันและสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคม สภาพแวดล้อมและทรัพยากร ด้านคุณภาพชีวิต ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศนั้น ประชากรแต่ละกลุ่มจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

5. ทรัพยากร (Resources) ประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์จะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพมีผลทำให้มาตรฐานการดำรงชีวิตอยู่ในระดับสูง ประเทศใดมีสภาพตรงกันข้ามก็จะมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นทรัพยากรจึงเป็นเครื่องกำหนดลักษณะประเทศที่ร่ำรวยและประเทศที่ยากจนได้

เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตของ WHO ประกอบด้วย ข้อคำถาม 2 ชนิด คือ กาวะวิสัย (Perceived Objective) และอัตวิสัย (Self-Report Subjective) ประกอบด้วย องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย (Physical Domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสุขสบายไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงผลกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณสมบัติไม่ต้องพึ่งพาอาศัยต่าง ๆ

2. ด้านจิตใจ (Psychological Domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ต่อตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง ความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้ต่าง ๆ การจัดการความเครียด ความกังวล ความเชื่อต่าง ๆ ของตนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต

3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณสมบัติเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

4. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณสมบัติอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณสมบัติอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ทางการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณสมบัติมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสารหรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่าคุณสมบัติมีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น

แนวคิดของโคสเซน และวอลตัน (Songthap & Thongsamsee, 2017) เป็นตัวบ่งชี้ในการวัดคุณภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทน ด้านสภาพการทำงาน ด้านชีวิตครอบครัว ด้านสวัสดิการในอาชีพ และด้านสภาพสังคม ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึง สภาพการทำงานของแรงงาน ซึ่งครอบคลุมถึงด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทน ด้านสภาพการทำงาน ด้านครอบครัว ด้านสวัสดิการในอาชีพ และด้านสังคม

2. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ หมายถึง สถานที่ทำงานมีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี ได้รับคำแนะนำหรือได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคภัย ได้รับบริการน้ำดื่มที่สะอาด มีการประกันสุขภาพจากสถานที่ทำงาน มีห้องสุขาที่สะอาด และมีระบบระบายน้ำที่ดี

3. คุณภาพชีวิตด้านค่าตอบแทน หมายถึง ค่าตอบแทนที่ได้รับเพียงพอต่อการดำรงชีพและเลี้ยงครอบครัว ค่าตอบแทนนั้นเหมาะสมกับปริมาณงานที่ทำ และค่าตอบแทนที่ได้รับไม่ต่ำกว่ากฎหมายกำหนด

4. คุณภาพชีวิตด้านสภาพการทำงาน หมายถึง การทำงานอยู่ในสภาพการทำงานที่มีแสงสว่างเพียงพอ สะอาด ไม่มีเสียงดังจนเกิดความรำคาญ ไม่มีสารเคมี วัตถุที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทำงานกับวัตถุ เครื่องจักร เครื่องมือที่ไม่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ และเครื่องมือป้องกันในการทำงาน

5. คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว หมายถึง ครอบครัวพอใจกับสถานที่ทำงาน สถานที่ทำงานมีสวัสดิการให้กับครอบครัว ทำงานโดยมีเวลาดูแลครอบครัว และชีวิตครอบครัวกับการทำงานมีความสมดุลกัน

6. คุณภาพชีวิตด้านสวัสดิการในอาชีพ หมายถึง สถานที่ทำงานมีการทำประกันชีวิต และประกันสังคมให้กับแรงงาน มีเงินทดแทนจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในการทำงาน มีเงินชดเชยจากการเลิกจ้าง และมีการจ่ายเงินรางวัลหรือโบนัส

7. คุณภาพชีวิตด้านสังคม หมายถึง ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งในกลุ่มแรงงานด้วยกัน ผู้คนในชุมชนไม่มีใครรังเกียจ ไม่มีปัญหาการดื่มแอลกอฮอล์ และไม่ประสบกับปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Theory) อธิบายว่า ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปสูงตามลำดับความสำคัญ เมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการขั้นสูงก็จะตามมา โดยมาสโลว์ได้แบ่งลำดับ ความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ลำดับดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ความต้องการทางด้านร่างกายเป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด

2. ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security or Safety Needs) ถ้าหากความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการในขั้นต่อไปที่สูงขึ้น ได้แก่ ความต้องการทางด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคงต่าง ๆ ความต้องการทางด้านความปลอดภัยจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกัน

3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social or Belongingness Needs) ภายหลังจากที่ได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้วก็จะมีความต้องการสูงขึ้นคือ ความต้องการทางสังคมจะเริ่มเป็นสิ่งที่สำคัญต่อพฤติกรรมของคน ความต้องการทางด้านนี้จะเป็นความต้องการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกัน และการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นและมีความรู้สึกว่ามันเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมเสมอ

4. ความต้องการได้รับการยอมรับ (Esteem or Status Needs) ความต้องการขั้นต่อมาจะเป็นความต้องการที่ประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ คือ ความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ ความรู้และความสำคัญในตัวเอง รวมทั้งความต้องการที่จะมีฐานะเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นหรือต้องการที่จะให้บุคคลอื่นยกย่องสรรเสริญในความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน การดำรงตำแหน่งที่สำคัญในองค์กร

5. ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization or Self Realization) ลำดับขั้นตอนความต้องการที่สูงสุดของมนุษย์คือ ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตตามความนึกคิด หรือความคาดหวังทะเยอทะยานใฝ่ฝันที่จะได้รับผลสำเร็จในสิ่งอันสูงส่งในทัศนะของตน

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ อาจจะแบ่งได้ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ความต้องการที่สนองตอบด้านร่างกาย และความต้องการที่สนองตอบด้านจิตใจ เมื่อใดก็ตามที่ความต้องการดังกล่าวได้รับการตอบสนองก็จะเกิดความพึงพอใจ หรือความสุข ซึ่งจะส่งผลต่อต่อคุณภาพชีวิต

การปรับสมดุลชีวิตกับการทำงาน (Work-Life Balance) คือ แนวคิดเกี่ยวกับการปรับสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว เพื่อลดผลกระทบจากการทำงานหนักเกินไป ซึ่งมีประโยชน์สำหรับคนยุคใหม่ทั้งที่ทำงานประจำและอาชีพอิสระ เพื่อช่วยให้มีความสุขกับชีวิตมากขึ้นเนื่องจากการทำงานหนักอย่างต่อเนื่องอาจสร้างผลกระทบในหลายด้าน สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น และมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างที่มีคุณภาพมากขึ้น โดยมีวิธีการดังนี้

1. ตั้งเป้าหมายการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวันควรตั้งเป้าหมายและจัดรายการลำดับการทำงานในแต่ละวันเพื่อการจัดการเวลาได้ดีขึ้น

2. เคารพเวลาพักผ่อนของตนเองเมื่อถึงเวลาพักผ่อนควรหยุดคิดถึงเรื่องงาน ไม่นำงานกลับมาทำที่บ้านปิดโทรศัพท์มือถือ ใช้เวลาพักผ่อนเพื่อเป็นรางวัลให้กับความอดทนและตั้งใจของตนเองในแต่ละวัน

3. เรียนรู้ที่จะปฏิเสธและต่อรองการขอความช่วยเหลือจากหัวหน้าและเพื่อนร่วมงาน เพื่อแบ่งเบาภาระงานเพื่อช่วยให้จดจ่อกับงานและผลิตงานที่มีคุณภาพได้มากขึ้น

4. ใช้เวลากับคนรอบตัวให้มากขึ้นการแบ่งเวลาให้กับคนรอบตัวหรือคนในครอบครัวจะส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ และช่วยบรรเทาความเครียดหรือความทุกข์ภายในจิตใจ จึงไม่ควรละเลยคนรอบตัวที่ควรให้ความสำคัญ

5. ใส่ใจกับตนเองมากขึ้นควรแบ่งเวลาเพื่อดูแลสุขภาพตนเอง เช่น ออกกำลังกาย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ พักผ่อนให้เพียงพอ ทำกิจกรรมที่ชอบเพื่อผ่อนคลายความเครียด จะช่วยให้ร่างกายและจิตใจแข็งแรงพร้อมสำหรับการทำงานและการใช้ชีวิต (Tanweerachaisakul, 2021)

ดังนั้น การปรับสมดุลชีวิตกับการทำงาน จึงเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างด้านการดำเนินชีวิตส่วนตัวกับด้านภาระความรับผิดชอบในการทำงาน นั่นคือ ปัจเจกบุคคลต้องให้ความสำคัญทั้ง 2 ด้าน ใกล้เคียงกัน จึงจะทำให้บุคคลดำเนินชีวิตในภาพรวมอย่างมีความสุขที่ยั่งยืน ซึ่งการปรับสมดุลชีวิตกับการทำงาน ก็อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตเช่นกัน

โดยสรุป ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก เนื่องจากตัวชี้วัดด้านต่าง ๆ ได้ถูกพัฒนาให้สามารถใช้วัดคุณภาพชีวิตที่ครอบคลุมบริบทของประเทศต่าง ๆ ได้ ซึ่งจำแนกการวัดคุณภาพชีวิตออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบ

แรงงานนอกระบบ เกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2536 ในการประชุมนานาชาติ The 15th International Conference of Labour Statisticians (ICLS) ได้ให้คำนิยามของแรงงานนอกระบบ หมายถึง แรงงานที่ประกอบอาชีพเจ้าของกิจการหรือเป็นลูกจ้างของสถานประกอบการที่จัดอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบหรือเป็นแรงงานที่ช่วยเหลือกิจการของครอบครัวหรือลูกจ้างในสถานประกอบการที่จัดอยู่ในภาคเศรษฐกิจในระบบแต่ไม่ได้รับความคุ้มครองทางสังคมหรือคนทำงานบ้าน (Chamchua & Janta, 2017)

ตามความหมายขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) หมายถึง แรงงานที่อยู่ในการจ้างงานในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ (Informal Sector) ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจการขนาดเล็ก ตั้งได้ง่าย มีลักษณะเป็นธุรกิจชั่วคราวส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบในประเทศมีการใช้แรงงานเป็นหลักและมีการดัดแปลงเทคโนโลยีง่าย ๆ มาใช้ เป็นแรงงานอิสระที่ทำกิจกรรมเพื่อความอยู่รอด เช่น หาบเร่ริมถนน คนขับรถแท็กซี่ คนเก็บขยะ คนเก็บเศษกระดาษ และโลหะ แรงงานรับใช้ในบ้านที่รับค่าจ้างจากครัวเรือน ผู้รับงานไปทำที่บ้าน และคนงานในโรงงานที่ไม่ขึ้นทะเบียน ซึ่งเป็นลูกจ้างแอบแฝง (Disguised Wage Workers) ในเครือข่ายการผลิตและเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระในสถานประกอบการขนาดเล็กมากซึ่งทำงานด้วยตนเอง หรือมีสมาชิกในครอบครัว หรือมีผู้ฝึกงานหรือมีลูกจ้างช่วย (Chiangmai Provincial Office of Labour Protection and Welfare, 2018)

แรงงานนอกระบบ มีการให้คำนิยามแต่ละหน่วยงานที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับภารกิจของแต่ละหน่วยงานนั้นว่าจะเกี่ยวข้องกับแรงงานนอกระบบในเรื่องใด สำหรับกระทรวงแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน มีการนิยามแรงงานเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานแรงงาน การคุ้มครองแรงงาน ความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน การแรงงานสัมพันธ์ การแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ และการสวัสดิการแรงงาน โดยการพัฒนามาตรฐาน รูปแบบ กลไก มาตรการส่งเสริมสนับสนุน และแก้ไขปัญหา เพื่อเพิ่มโอกาสในการแข่งขันทางการค้าและพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งกรมฯ มีกฎหมายคุ้มครองแรงงานนอกระบบแล้ว 3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่

- 1) ผู้รับงานไปทำที่บ้าน มีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553
- 2) ลูกจ้างทำงานบ้าน มีกฎกระทรวง ฉบับที่ 14 (พ.ศ. 2555) ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541
- 3) แรงงานในงานเกษตรกรรม (ซึ่งมิได้จ้างลูกจ้างตลอดปี) มีกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2557

ในงานวิจัยนี้ได้นิยามแรงงานนอกระบบ หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพอิสระที่มีสัญชาติไทยและประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร พนักงนบริการ ค้าขาย และลูกจ้างชั่วคราว/รับจ้างอิสระ โดยแรงงานเหล่านี้ได้อาศัยและทำงานในเขตอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ในปี 2566

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของแรงงาน

การวิจัยในครั้งนี้เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ โดยใช้วิธีการวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก อย่างไรก็ตามจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในที่นี้จะแยกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของแรงงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ

งานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของแรงงาน ซึ่งได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานหลากหลายประเภท ดังจะเห็นได้ว่า Wittayara (2023) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการจังหวัดระนอง พบว่า คุณภาพชีวิตในภาพรวมของการทำงานของข้าราชการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chedi and Hanchana (2022) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานฝ่ายปกครองอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานฝ่ายปกครองดังกล่าว ในภาพรวมมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบ

คุณภาพชีวิตการทำงาน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน ในขณะที่ Phanoi et al. (2022) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตและสมดุลชีวิตในงานของผู้ประกอบวิชาชีพสัตวแพทย์ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าปัจจัยเกี่ยวกับอายุ ประสบการณ์ทำงาน ตำแหน่งงาน ลักษณะงาน รายรับต่อเดือน และชั่วโมงการทำงานต่างกัน ทำให้คุณภาพชีวิตและสมดุลชีวิตในงานของสัตวแพทย์แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ได้ศึกษาพนักงาน/แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ดังงานวิจัยของ Pumsin (2023) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรม บางกระบือ เขตจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านตำแหน่งงานเหมาะสมกับค่าใช้จ่าย ด้านความพึงพอใจที่มีต่องานและค่าจ้าง ด้านสุขอนามัยและสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านความเป็นอิสระในการทำงาน ด้านสิทธิและความเท่าเทียมขณะปฏิบัติงาน ด้านความเป็นธรรมและสิ่งแวดล้อม ด้านการสนับสนุนจากองค์กร ด้านการทำกิจกรรมร่วมกับองค์กร ด้านความเสมอภาคของบุคคล และด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ส่วน Luekitinan (2021) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตและสภาพการทำงานของแรงงานรับเหมาช่วง ในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในเกณฑ์มีคุณภาพชีวิตปานกลาง และผู้ประกอบการต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิลาพักผ่อนประจำปี ลาภิก ลาป่วย และลาคลอดโดยได้รับค่าจ้าง รวมทั้งผู้ว่าจ้างต้องให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจในการทำงานกับแรงงานรับเหมาช่วงและความเท่าเทียมกันในการทำงาน นอกจากนี้ Phromthath and Veerayannon (2021) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์ เขตภาคกลางของประเทศไทย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า โดยภาพรวมของปัจจัยส่วนบุคคล มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงาน และปัจจัยด้านการพัฒนาแรงงาน ด้านแรงงานสัมพันธ์ ด้านคุ้มครองแรงงาน ด้านสวัสดิการแรงงาน และด้านความปลอดภัยในการทำงาน มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaonoppharat (2015) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา หลังการประกาศใช้นโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาท พบว่า เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ค่าใช้จ่ายรายเดือน จำนวนเงินออม อายุการทำงาน และชั่วโมงการทำงาน มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน และผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Tasena et al. (2021) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก พบว่า คุณภาพชีวิตของแรงงานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานด้านประชาธิปไตยในสถานประกอบการ ด้านประโยชน์และความรับผิดชอบ ต่อสังคม และด้านการพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก และยังพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอายุการทำงานที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานนอกระบบ จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับแรงงานนอกระบบ สามารถแยกงานวิจัยได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) งานวิจัยที่เน้นด้านวัดระดับคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตแรงงานนอก และ (2) งานวิจัยที่เน้นศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

คุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบที่ศึกษาถึงแนวทางการส่งเสริมสวัสดิการแรงงานนอกระบบในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า สวัสดิการที่แรงงานนอกระบบได้รับในปัจจุบันโดยภาพรวม

มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยรายด้านตามลำดับ คือ ด้านความปลอดภัย ด้านสุขอนามัย ด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง และด้านการศึกษา รวมทั้ง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามกลุ่มอาชีพ พบว่า มีหลายกลุ่มอาชีพที่ได้รับสวัสดิการแตกต่างกัน (Santadsamruadkarn & Jindapon, 2018) ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ Chooppava and Chuppawa (2021) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ พบว่า คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และการตรวจร่างกายประจำปี นอกจากนี้ Chamchua and Janta (2017) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ : กรณีศึกษาเขตประเวศ เขตลาดกระบัง และเขตวังทองหลาง พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ ด้านรายได้ ด้านสุขภาพ ด้านมาตรฐานการครองชีพ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านการทำงาน รวมทั้งยังพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการทำนายระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ อาชีพ ภาระที่ต้องรับผิดชอบ การเลือกใช้บริการทางด้านสุขภาพ ปัจจัยด้านสุขภาพ ปัจจัยด้านมาตรฐานการครองชีพ ปัจจัยด้านสัมพันธภาพทางสังคม และปัจจัยด้านการทำงาน โดยปัจจัยดังกล่าวนี้สามารถทำนายคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบได้ร้อยละ 43.9 อย่างไรก็ตาม Poojanjob (2022) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของการปรับตัวจากผลกระทบโควิด-19 ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยด้านการปรับตัวและด้านคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่า การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลเชิงบวกกับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านการพึงพาระหว่างกัน และด้านอัตมโนทัศน์ ตามลำดับ

นอกจากนี้ จากงานวิจัยต่าง ๆ ยังพบว่า แรงงานนอกระบบมีปัญหหลายด้านด้วยกัน ดังเช่น สภาพการทำงานที่ไม่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในระบบ ได้แก่ จำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานกว่า และการทำงานไม่มีวันหยุดตลอดสัปดาห์ อีกทั้งประสบปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เหมาะสม เช่น ได้รับมลพิษทางอากาศและการได้รับสารเคมี ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพ และอาจจะประสบอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยได้ง่าย ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เพราะแรงงานนอกระบบส่วนมากไม่ได้เป็นผู้ประกันตน (Ruenwong, 2010) ทำนองเดียวกับงานวิจัยของ Puangjakta et al. (2023) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานนอกระบบ : กรณีศึกษา กลุ่มคนขับรถแท็กซี่ในจังหวัดเชียงราย พบว่า สภาพปัญหา คือ ด้านการดำรงชีวิต นั่นคือ บริโภคอาหารไม่ครบ 3 มื้อ ใช้ชีวิตไม่ถูกสุขลักษณะ และที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง ค่าตอบแทนไม่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ รวมทั้งไม่มีความมั่นคงในอาชีพ และไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Phakdee et al. (2023) ได้ศึกษาเรื่องการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงานนอกระบบ : หาบเร่ แผงลอย พบว่า แรงงานเหล่านี้ขาดสิทธิขั้นพื้นฐานด้านมาตรฐานด้านรายได้ ด้านการว่างงาน และด้านสงเคราะห์บุตร

จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว ของแรงงานนอกระบบ Chumphonwong et al. (2021) จึงได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบภาคการเกษตร ในเขตชุมชนตำบลเสริมขวา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง พบว่า แรงงานนอกระบบดังกล่าว มีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านค่าตอบแทน ด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพในการทำงาน และด้านความมั่นคงในการทำงาน ในขณะที่ Senanuch and Suntontanantachai (2019) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม พบว่า

เกิดความเหลื่อมล้ำมิติทางด้านเศรษฐกิจ และมิติทางด้านสวัสดิการมากกว่ามิติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น จึงควรมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีรายได้ เงินออม เข้าถึงบริการด้านสุขภาพ และได้รับการยอมรับจากคนในสังคม โดยใช้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน/องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และครอบครัว เป็นผู้ดำเนินการจัดสวัสดิการเกี่ยวกับระบบการส่งเสริมอาชีพ ระบบการสร้างหลักประกันทางรายได้ ระบบสุขภาพ ระบบแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วม และระบบงานวิจัยท้องถิ่น

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น พบว่า (1) การวัดระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานมีความหลากหลายในประเด็นและเกณฑ์ที่ใช้วัดแตกต่างกัน (2) คุณภาพชีวิตของแรงงานมีการศึกษาครอบคลุมทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยคุณภาพชีวิตของแรงงานมักจะเน้นให้ความสำคัญในภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่งานวิจัยคุณภาพของแรงงานนอกระบบจะเน้นกลุ่มแรงงานนอกระบบในภาคเกษตรกรรมและภาคบริการ และ (3) การศึกษาการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงาน มีการศึกษาครอบคลุมหลายด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสัมพันธภาพทางสังคม อย่างไรก็ตาม การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานด้านเศรษฐกิจมักจะให้ความสำคัญเฉพาะรายได้และเงินออมเท่านั้น

ดังนั้น การวิจัยระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ : กรณีศึกษา อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ โดยใช้เกณฑ์การวัดระดับคุณภาพที่เป็นเกณฑ์สากลขององค์การอนามัยโลก รวมทั้งเพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ โดยจำแนกเป็นปัจจัยด้านส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการทำงาน และปัจจัยด้านสุขภาพ

จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดตัวแปรต้นออกเป็นสี่ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการทำงาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสุขภาพ ในขณะที่ตัวแปรตามได้แก่ ระดับคุณภาพชีวิต ดังที่ได้แสดงตาม Figure 1 ดังนี้

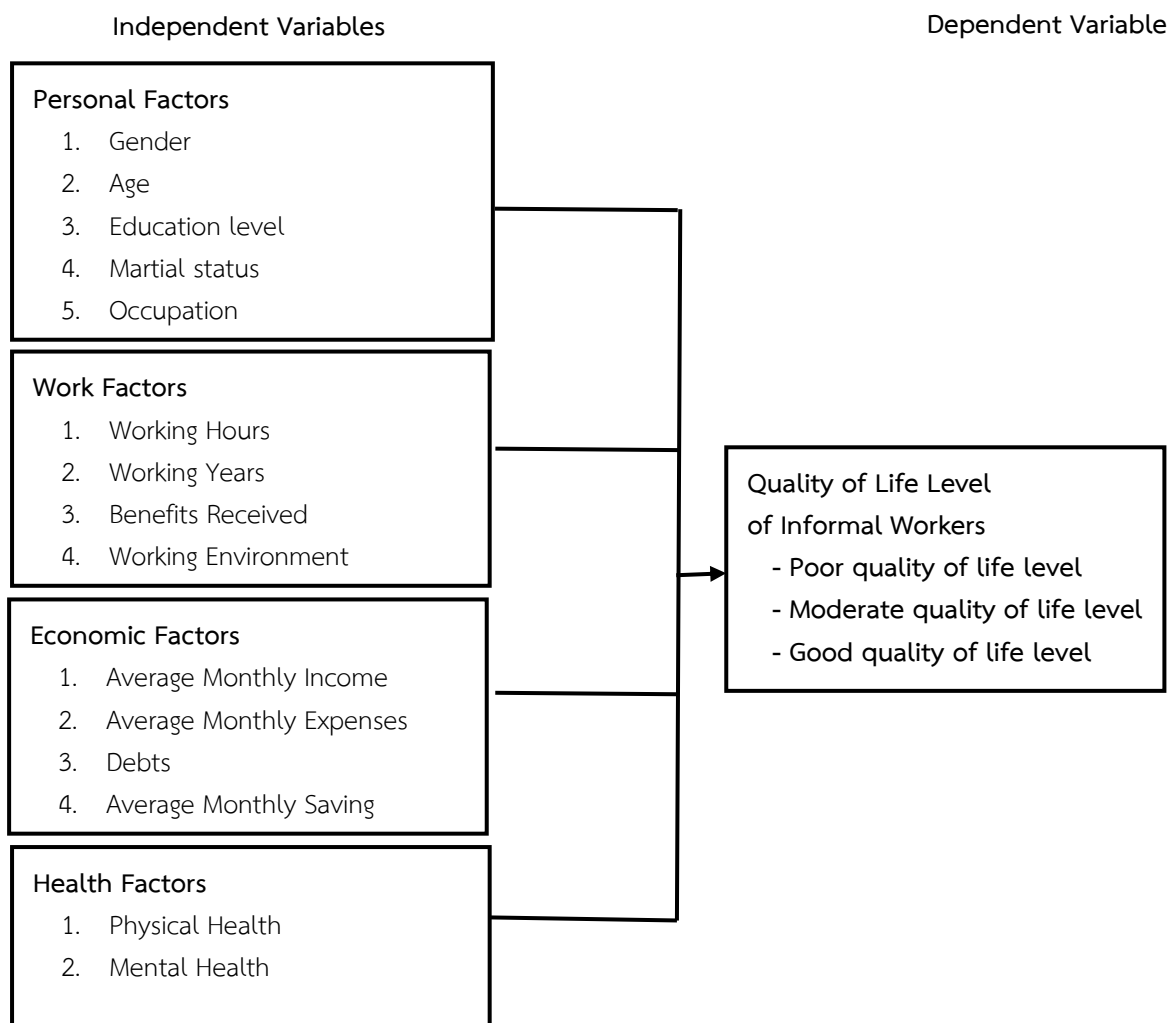

Figure 1 Research Conceptual Framework

ระเบียบวิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นแรงงานนอกระบบ มีอายุตั้งแต่ 15-59 ปี มีสัญชาติไทยที่อาศัยและทำงานในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ประชากรแรงงานนอกระบบจำนวน 60,677 คน (Phangnga Provincial Labour Office, 2023) ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 397 ตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่าง โดยสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ใน 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลตะกั่วป่า ตำบลบางนายสี ตำบลบางม่วง ตำบลคึกคัก ตำบลโคกเคียน ตำบลบางไทร ตำบลตำตัว และตำบลเกาะคอเขา โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ตำบลละ 50 ตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ ได้แก่ เกษตรกรรม/ประมง จำนวน 13 ตัวอย่าง พนักงานบริการ จำนวน 13 ตัวอย่าง ค้าขาย จำนวน 12 ตัวอย่าง และลูกจ้างชั่วคราว/รับจ้างอิสระ จำนวน 12 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและแบ่งเครื่องมือ

เป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แบบสอบถามสำรวจคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบโดยมาตรวัด Likert Rating Scale ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการทำงาน ด้านเศรษฐกิจ และด้านสุขภาพ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพ และด้านสิ่งแวดล้อม และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคำถามลักษณะปลายเปิด โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้วยการวัดความเที่ยงตรงตามเกณฑ์เนื้อหาของแบบสอบถาม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ข้อคำถามแต่ละข้อสามารถใช้วัดวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ซึ่งจะใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.946

3. ตัวแปรและมาตรวัดตัวแปร

1) ตัวแปรต้น (Independent Variables) ประกอบด้วย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ (ใช้มาตรวัดนามบัญญัติ) อายุ (ใช้มาตรวัดอัตราส่วน) ระดับการศึกษา (ใช้มาตรวัดเรียงลำดับ) สถานภาพสมรส (ใช้มาตรวัดนามบัญญัติ) และอาชีพ (ใช้มาตรวัดนามบัญญัติ)

ปัจจัยด้านการทำงาน ได้แก่ ชั่วโมงการทำงาน (ใช้มาตรวัดอัตราส่วน) อายุการทำงาน (ใช้มาตรวัดอัตราส่วน) สวัสดิการที่ได้รับ (ใช้มาตรวัดนามบัญญัติ) และสภาพแวดล้อมในการทำงาน (ใช้มาตรวัดนามบัญญัติ)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (ใช้มาตรวัดอัตราส่วน) รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน (ใช้มาตรวัดอัตราส่วน) หนี้สิน (ใช้มาตรวัดอัตราส่วน) และเงินออมเฉลี่ยต่อเดือน (ใช้มาตรวัดอัตราส่วน)

ปัจจัยด้านสุขภาพ ได้แก่ สุขภาพกายและสุขภาพจิต (ใช้มาตรวัดเรียงลำดับ)

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ (ใช้มาตรวัดเรียงลำดับ)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยนำแบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือการวิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ในเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2567

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อการอธิบายข้อมูลในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการทำงาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านสุขภาพของแรงงานนอกระบบ

2) แบบสอบถามวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 26 ข้อ โดยสามารถจำแนกตามองค์ประกอบการวัดคุณภาพชีวิตได้ ดังนี้ (Chamchua, 2017)

(1) ด้านสุขภาพกาย	จำนวน 7 ข้อ
(2) ด้านจิตใจ	จำนวน 6 ข้อ
(3) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	จำนวน 3 ข้อ
(4) ด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน 8 ข้อ

รวมข้อคำถามทั้ง 4 องค์ประกอบ จำนวน 24 ข้อ อีก 2 ข้อ คือคำถามที่เป็นตัวชี้วัดที่อยู่ในหมวดคุณภาพชีวิตและสุขภาพโดยรวม

เกณฑ์การให้คะแนนคุณภาพชีวิตของ WHO มีระดับคะแนนตั้งแต่ 26 – 130 คะแนน สามารถแบ่งเป็นระดับต่าง ๆ ได้ดังนี้

26 – 60 คะแนน	หมายถึงระดับคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี
61 – 95 คะแนน	หมายถึงระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง
96 – 130 คะแนน	หมายถึงระดับคุณภาพชีวิตที่ดี

3) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) ใช้การถดถอยโลจิสติกส์แบบเรียงลำดับ (Ordered Logistic Regression) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ: กรณีศึกษาอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยให้ตัวแปรตาม คือ ระดับคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ของ WHO ส่วนตัวแปรต้น ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการทำงาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสุขภาพ ดังสมการนี้

$$QOL_i = \ln\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right) = \beta_0 + \beta_1 SEX + \beta_2 AGE + \beta_3 EDU + \beta_4 STAT + \beta_5 OCCU + \beta_6 HOUR + \beta_7 LIFEW + \beta_8 WELF + \beta_9 ENV + \beta_{10} INC + \beta_{11} EXP + \beta_{12} DEBT + \beta_{13} SAV + \beta_{14} PH + \beta_{15} MH + \varepsilon$$

โดยกำหนดให้ QOL = ระดับคุณภาพชีวิต

ปัจจัยส่วนบุคคล

SEX = เพศ

AGE = อายุ

EDU = ระดับการศึกษา

STAT = สถานภาพสมรส

OCCU = อาชีพ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

INC = รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

EXP = รายจ่ายต่อเดือน

DEBT = หนี้สิน

SAV = เงินออมต่อเดือน

ปัจจัยด้านการทำงาน

HOUR = ชั่วโมงการทำงาน

LIFEW = อายุการทำงาน

WELF = สวัสดิการที่ได้รับ

ENV = สภาพแวดล้อมในการทำงาน

ปัจจัยด้านสุขภาพ

PH = สุขภาพกาย

MH = สุขภาพจิต

ε = ค่าความคลาดเคลื่อน

ผลการศึกษา

1. ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของแรงงานนอกระบบ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.5 อายุระหว่าง 30–44 ปี ร้อยละ 43.8 อยู่ในระดับการศึกษานุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 55.0 สถานภาพโสด ร้อยละ 61.7 ประกอบอาชีพพนักงานบริการ ร้อยละ 34.7 มีชั่วโมงการทำงาน 8–10 ชั่วโมงต่อวัน ร้อยละ 70.5 อายุการทำงานน้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 60.8 ได้รับสวัสดิการ ร้อยละ 66.2 ไม่มีปัญหาสภาพแวดล้อมในการทำงาน ร้อยละ 83.5 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 61.7 รายจ่ายต่อเดือนมากกว่า 9,000 บาท ร้อยละ 65.0 มีหนี้สิน 10,001–100,000 บาท ร้อยละ 33.2 มีเงินออม 1,001–3,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 64.3 สุขภาพร่างกายแข็งแรง ร้อยละ 78.8 และมีระดับความเครียด/กังวล/ซึมเศร้า อยู่ในระดับเล็กน้อย ร้อยละ 39.5

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับคุณภาพชีวิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 76.5 มีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับดี (ประเมินตนเองได้คะแนนระหว่าง 96 ถึง 130 คะแนน) นั่นคือ แรงงานนอกระบบที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประเมินตนเองหรือมีความรู้สึกพอใจต่อคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพของสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เหลืออีกร้อยละ 23.5 ประเมินตนเองแล้ว คิดว่าตนเองมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง (ประเมินตนเองได้คะแนนระหว่าง 61 ถึง 95 คะแนน)

หากพิจารณาแยกตามองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า แรงงานนอกระบบประเมินคุณภาพชีวิตของตนเองในทุก ๆ ด้าน ดังกล่าวอยู่ในระดับดี โดยเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิต พบว่า ด้านสุขภาพจิต มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.74 คะแนน รองลงมาเป็นด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านสุขภาพกาย และด้านสิ่งแวดล้อม คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 คะแนน 2.65 คะแนน และ 2.59 คะแนน ตามลำดับ (Table 1)

Table 1 Number and Percentage of the Sample of Informal Workers Classified by Composition Quality of Life of the WHO

Quality of life components	Mean ($\bar{x}$)	Standard Deviation (S.D.)	Criteria (points)		
			Number (percentage)		
			Not good (26 – 60)	Medium (61 – 95)	Good (96 – 130)
Physical health	2.65	0.48	0 (0.0)	140 (35.0)	260 (65.0)
Mental health	2.74	0.44	0 (0.0)	105 (26.3)	295 (73.7)
Social relations	2.70	0.48	4 (1.0)	113 (28.2)	283 (70.8)
Environmental aspect	2.59	0.50	1 (0.3)	164 (41.0)	235 (58.8)
Sum	2.77	0.43	0 (0.0)	94 (23.5)	306 (76.5)

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ โดยใช้แบบจำลองการถดถอยแบบเรียงลำดับ (Ordered Logistic Regression)

จากการทดสอบปัญหาของแบบจำลอง พบว่า ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity เนื่องจากตัวแปรอิสระต่าง ๆ มีค่า Variance Inflation Factor (VIF) ไม่เกิน 10 และค่า Tolerance ไม่น้อยกว่า 0.10 จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นซึ่งกันและกัน ส่วนการตรวจสอบปัญหา Heteroscedasticity ด้วยวิธี Harvey-Glejser พบว่า เกิดปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีถ่วงน้ำหนัก (Weighted Least Square : WLS) จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ แสดงใน Table 2

Table 2 Factors Affecting the Quality of Life of Informal Workers

Independent Variables	Parameter Estimates (B)	Exp(B)	Sig.
1. Personal factors			
1) Gender			
Male	0.557*	0.573	0.084
Female (Reference)			

2) Age	0.050	1.051	0.160
3) Education level			
Junior high school or less	1.550*	4.771	0.057
High school or equivalent	1.304**	3.684	0.014
Diploma or equivalent	0.606*	1.833	0.096
Bachelor's degree or higher (Reference)			
4) Status			
Single	-16.529	6.6E-08	0.620
Married	-16.803	5.0E-08	0.780
Widowed	-17.444	2.6E-08	0.199
Divorce (Reference)			
5) Occupation			
Agriculture/ fisherman	-2.001	0.135	0.200
Service staff	-0.126	0.882	0.738
Trading career	-1.587	0.205	0.505
Temporary staff/ Self employed (Reference)			
2. Worker factors			
1) Working hours (hour/day)	-0.322*	0.725	0.076
2) Working life	-0.060	0.942	0.246
3) Welfare received			
Not receiving welfare	-1.104**	0.332	0.024
Receive welfare (Reference)			
4) working environment			
Not a problem	0.018	1.018	0.964
Having problems with employer/co-workers (Reference)			
3. Economic factors			
1) Average monthly income	0.100***	1.105	0.000
2) Monthly expenses	0.000	1.000	0.127
3) Debt	-9.684	7.047	0.169
4) Monthly savings	0.000	1.000	0.267
4. Health factors			
1) physical health			
Healthy body	0.068	1.070	1.009
Have a congenital disease/Chronic disease (Reference)			
2) Mental health (stress level, anxiety level, depression level)			
Highest level	-1.771**	0.170	0.029
High level	-0.977	0.376	0.184
Moderate level	1.844	6.322	0.102
little level	1.737**	5.680	0.011
Level not at all (Reference)			

Note: *significance Level at 0.10, **significance Level at 0.05,

***significance Level at 0.01

ซึ่งอาจจะแสดงในรูปของสมการ ระดับคุณภาพชีวิต = $17.427 + 0.557(\text{เพศชาย}) + 1.550$ (มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า) + $1.304(\text{มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า}) + 0.606$ (อนุปริญญาหรือเทียบเท่า) - $0.322(\text{จำนวนชั่วโมงการทำงาน}) - 1.104(\text{ไม่ได้รับสวัสดิการ}) + 0.100$ (รายได้เฉลี่ยต่อเดือน) - $1.771(\text{สุขภาพจิตระดับมากที่สุด}) + 1.737(\text{สุขภาพจิตระดับเล็กน้อย})$

จาก Table 2 ซึ่งแสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

- 1) ปัจจัยด้านเพศ พบว่า แรงงานนอกระบบเพศชาย เมื่อเปรียบเทียบกับเพศหญิงแล้ว มีแนวโน้มที่ระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าเพศหญิง เป็น 0.573 เท่า ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10
- 2) ระดับการศึกษา พบว่า แรงงานนอกระบบที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีแนวโน้มที่ระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าแรงงานนอกระบบที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า เป็น 4.771 เท่า 3.684 เท่า และ 1.833 เท่า ตามลำดับ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10
- 3) ชั่วโมงการทำงาน พบว่า แรงงานนอกระบบที่มีชั่วโมงการทำงานเพิ่มขึ้น จะทำให้ระดับคุณภาพชีวิตลดลง ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10
- 4) การได้รับสวัสดิการ พบว่า แรงงานนอกระบบที่ไม่ได้รับสวัสดิการจะมีระดับคุณภาพชีวิตต่ำกว่าแรงงานนอกระบบที่ได้รับสวัสดิการ เป็น 0.332 เท่า ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
- 5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า แรงงานนอกระบบที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น จะมีผลทำให้ระดับคุณภาพชีวิตสูงขึ้นเช่นกัน ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01
- 6) ระดับของสุขภาพจิต พบว่า แรงงานนอกระบบที่มีปัญหาความเครียด มีความกังวล หรือภาวะซึมเศร้าในระดับมากที่สุด จะมีระดับคุณภาพชีวิตต่ำกว่าแรงงานนอกระบบที่ไม่มีปัญหาดังกล่าวเลย คิดเป็น 0.170 เท่า อย่างไรก็ตาม แรงงานนอกระบบที่มีปัญหาเครียด กังวล หรือซึมเศร้าเล็กน้อย จะมีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าแรงงานนอกระบบที่ไม่มีปัญหาดังกล่าวเลย คิดเป็น 5.680 เท่า ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สรุปและการอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและระดับชีวิตของแรงงานนอกระบบ ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) พบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.5 มีอายุระหว่าง 30 – 44 ปี ร้อยละ 43.8 อยู่ในระดับการศึกษอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 55.0 สถานภาพสมรสอยู่ในสถานภาพโสด ร้อยละ 61.7 ประกอบอาชีพพนักงานบริการ ร้อยละ 34.7 ข้อมูลด้านการทำงาน ชั่วโมงการทำงาน 8 – 10 ชั่วโมงต่อวัน ร้อยละ 70.5 มีอายุการทำงานน้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 60.8 ได้รับสวัสดิการอาหาร/เครื่องดื่ม ร้อยละ 29.8 ไม่มีปัญหาสภาพแวดล้อมในการทำงาน ร้อยละ 83.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 61.7 มีรายจ่ายต่อเดือนมากกว่า 9,000 บาท ร้อยละ 65.0 มีหนี้สินระหว่าง 10,001 – 100,000 บาท ร้อยละ 33.2 ไม่มีการกู้เงินจากธนาคาร/สถาบันการเงิน/บัตรเครดิต ร้อยละ 78.7 ไม่มีการผ่อนบ้าน/ผ่อนรถ ร้อยละ 52.7 มีเงินออมระหว่าง 1,001 – 3,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 64.3 ข้อมูลด้านสุขภาพ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ร้อยละ 78.8 มีระดับความเครียด/กังวล/ซึมเศร้า อยู่ในระดับเล็กน้อย ร้อยละ 39.5

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tasena et al. (2021) ที่ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก พบว่า แรงงานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ทำงานมาแล้ว 1 – 3 ปี และพักอาศัยบ้านของตนเอง ในขณะที่เงินออมเฉลี่ยต่อปีน้อยกว่า 12,000 บาท ส่วนจำนวนชั่วโมงการทำงานอยู่ระหว่าง 8 – 10 ชั่วโมงต่อวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ruenwong (2010) พบว่า แรงงานนอกระบบมีสภาพการทำงานที่ไม่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในระบบ กล่าวคือ มีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานกว่า และมีการทำงานตลอดทั้งสัปดาห์โดยไม่มีวันหยุด

2. ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี เมื่อจำแนกระดับคุณภาพชีวิตตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันธภาพสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยแต่ละด้านมีคะแนนระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี โดยพบว่าองค์ประกอบด้านสุขภาพจิตมีระดับคะแนนคุณภาพชีวิตในระดับ สูงสุด หมายความว่า สุขภาพจิตมีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเพราะการมีสุขภาพจิตที่ดีจะส่งผลให้แรงงานนอกระบบมีกำลังใจในการทำงานที่ดีขึ้นสามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านสัมพันธภาพทางสังคม องค์ประกอบด้านสุขภาพกาย และองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phonoi et al. (2022) ที่ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตและสมดุลชีวิตในงานของผู้ประกอบวิชาชีพสัตวแพทย์ พบว่า ด้านความผูกพันทางจิตใจอยู่ในระดับดี และเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ จากการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองการถดถอยโลจิสติกส์แบบเรียงลำดับ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการทำงาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสุขภาพ อภิปรายผลได้ดังนี้

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ พบว่า เพศชายจะมีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งอาจจะเกิดจากเพศชายมีโอกาสนในการเลือกประกอบอาชีพและความก้าวหน้าในอาชีพ ความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต รวมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตมากกว่าเพศหญิง อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบดังกล่าวขัดแย้งกับงานวิจัยของ Chedi and Hanchana (2022) ที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วย t-test พบว่า เพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะเกิดจากกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยดังกล่าวที่ศึกษาเฉพาะพนักงานฝ่ายปกครองเท่านั้น จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลและทัศนคติคล้าย ๆ กัน จึงทำให้เพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน

ส่วนระดับการศึกษา พบว่า แรงงานนอกระบบที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี (มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และอนุปริญญาหรือเทียบเท่า) มีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าระดับปริญญาตรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Phromthath and Veerayannon (2021) ที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) พบว่า ระดับการศึกษา มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงาน นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chedi and Hanchana (2022) รวมทั้งงานวิจัยของ Thawa and Tunyarak (2023) พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน และระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับคุณภาพชีวิต ตามลำดับ

เป็นที่น่าสังเกตว่าระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งอาจจะเกิดจากแรงงานนอกระบบที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

มีความคาดหวังหรือต้องการในคุณภาพชีวิตมากกว่า ซึ่งสอดคล้องตามทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ ที่กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปสูงตามลำดับความสำคัญ

2) ปัจจัยด้านการทำงาน พบว่า ชั่วโมงการทำงานส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตในทิศทางตรงข้าม กล่าวคือ หากแรงงานนอกระบบมีชั่วโมงการทำงานเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ระดับคุณภาพชีวิตลดลง ดังนั้น แรงงานนอกระบบต้องบริหารจัดการเวลาให้เกิดความเหมาะสมระหว่างเวลาทำงาน เวลาพักผ่อน และเวลาสำหรับดูแลชีวิตตามแนวคิดการปรับสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว (Work-Life Balance) และสอดคล้องกับแนวคิดของโคสเซนและวอลตัน ที่ระบุว่า สภาพการทำงานเป็นตัวบ่งชี้หนึ่งของคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่า แรงงานนอกระบบที่ไม่ได้รับสวัสดิการส่งผลให้คุณภาพชีวิตต่ำกว่าแรงงานนอกระบบที่ได้รับสวัสดิการ ซึ่งสวัสดิการที่ได้รับส่วนมากเป็นอาหารและเครื่องดื่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phromthat and Veerayannon (2021) ที่ค้นพบว่า ปัจจัยด้านสวัสดิการแรงงาน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chooppava and Chuppawa (2021) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสวัสดิการด้านการตรวจร่างกายประจำปี ตามลำดับ

3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของโคสเซนและวอลตันที่ระบุว่าค่าตอบแทนจากการทำงานเป็นตัวบ่งชี้หนึ่งของคุณภาพชีวิต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phromthat and Veerayannon (2021) พบว่า รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ของแรงงาน Chooppava and Chuppawa (2021) พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ Puanpankum and Jaidee (2023) พบว่า รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตการเกษตรมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร Thawa and Tunyarak (2023) พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับคุณภาพชีวิต Phonoi et al. (2022) พบว่า รายรับต่อเดือนที่แตกต่างกันส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้ประกอบวิชาชีพสัตวแพทย์แตกต่างกัน

4) ปัจจัยด้านสุขภาพ พบว่า สุขภาพจิต เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chamchua (2017) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ : กรณีศึกษาเขตประเวศ เขตลาดกระบัง และเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านสุขภาพมีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ: กรณีศึกษาอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ทำให้ทราบถึงระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบที่อยู่ในระดับดี ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ชั่วโมงการทำงาน สวัสดิการ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับสุขภาพจิต สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ และระดับการศึกษา แรงงานนอกระบบที่เป็นเพศชายจะมีระดับคุณภาพชีวิตดีกว่าเพศหญิง และแรงงานนอกระบบที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าจะมีระดับคุณภาพชีวิตดีกว่าระดับอื่น ๆ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดพังงาควรดูแลด้านการใช้แรงงานของทุกเพศ ทุกระดับการศึกษาตามความเหมาะสม คุ้มครองสวัสดิการ

เบื้องต้นที่แรงงานนอกระบบควรได้รับ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเท่าเทียมให้กับระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบทุกเพศและทุกระดับการศึกษา

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและเงินออม การมีรายได้เฉลี่ยที่เหมาะสมและมีเงินออมจะทำให้แรงงานนอกระบบมีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กระทรวงแรงงาน สำนักงานแรงงานจังหวัดพังงา และสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานพังงา ควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะฝีมือพัฒนาความรู้เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับแรงงานนอกระบบ ให้ความรู้และสร้างความตระหนักในการออมเพื่อใช้ในยามฉุกเฉินและเพื่อการเกษียณ เช่น การออมผ่านการประกันสังคมมาตรา 40 มาตรา 39 หรือกองทุนการออมแห่งชาติ

3. ปัจจัยด้านสุขภาพ ได้แก่ สุขภาพจิต เนื่องจากปัญหาความเครียด/กังวล/ซึมเศร้า เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิต หากมีปัญหาด้านสุขภาพจิตก็จะทำให้มีระดับคุณภาพชีวิตที่ลดลง กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานควรให้คำปรึกษาและช่วยเหลือแรงงานนอกระบบที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิต หมั่นตรวจสอบสุขภาพจิตเกี่ยวกับ ภาวะความเครียดในการทำงาน ภาวะซึมเศร้า และภาวะวิตกกังวล เมื่อแรงงานมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นก็จะส่งผลให้มีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย

ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนด้านแรงงานในระดับพื้นที่ควรจะกำหนดนโยบายยกระดับศักยภาพของแรงงานนอกระบบ โดยดำเนินงาน/โครงการแยกตามกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้แก่ เกษตรกรรม/ประมง พนักงานบริการ ค้าขาย และลูกจ้างชั่วคราว/รับจ้างอิสระ โดยมุ่งกลุ่มเป้าหมายแรงงานผู้หญิงเป็นอันดับแรก เพื่อให้คุณภาพชีวิตเท่าเทียมกับแรงงานผู้ชาย ซึ่งจะส่งผลทำให้แรงงานมีศักยภาพเพิ่มขึ้น และนำไปสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนแรงงานนอกระบบสัญชาติไทยให้ครอบคลุมมิติต่าง ๆ อาทิ ฝึกอบรมองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต และการตลาดสมัยใหม่ รวมทั้งความเสี่ยงหรือความปลอดภัยในการทำงานที่ส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตหรือการวิจัยครั้งต่อไป เนื่องจากการศึกษาเรื่องระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ: กรณีศึกษาอำเภอ ตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจในที่จะศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เพื่อสนับสนุนและเป็นแนวทางในการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาแรงงานนอกระบบที่อยู่ในอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดพังงา เพื่อเป็นการเปรียบเทียบและเพิ่มจำนวนตัวอย่างให้ครอบคลุมทุก ๆ อำเภอของจังหวัดพังงา

2. ควรศึกษาแรงงานนอกระบบที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยสูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้ เนื่องจากประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงควรศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานกลุ่มนี้ เพื่อให้เกิดแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรและความเป็นอยู่ของแรงงานนอกระบบวัยสูงอายุ

3. ควรศึกษาแนวทางในการดูแล คุ้มครองสวัสดิการของแรงงานนอกระบบในด้านรายได้ ชั่วโมงการทำงาน การเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ เช่น สวัสดิการทางสาธารณสุข เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Chamchua, CH. (2017). *Factors Related to Quality of Life Among the Thai Informal Workers : A Case Study in Pravet Lat Krabang and Wang Thonglang Districts*. Unpublished Master Degree Thesis. Master of Science Program in Environmental and Safety Management, Huachiew Chalermprakiet University.
- Chedi, Y., & Hanchana, Ch. (2022). Quality of Working Life for Administrative Staff in Erawan District, Loei Province. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(5), 156-169.
- Chiangmai Provincial Office of Labour Protection and Welfare. (2018). *Informal Workers*. <https://chiangmai.labour.go.th>
- Chooppava, CH., & Chuppawa, W. (2021). Factor Related to the Quality of Life of Informal Workers. *Science and Technology Journal of Sisaket Rajabhat University*, 1(2), 30-39.
- Chumphonwong, T., Pasitwilaitham, N., & Tistung, K. (2021). Guidelines for Developing Informal Labors' Quality of Life in Agriculture in Searm-Khwa Sub-District, Searmngam District, Lampang Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 15(3), 97-107.
- Kaonoppharat, P. (2015). *Factors Affected the Labors Quality of Life in Industrial Factories in Songkhla Province After the Adoption of the Three-Hundred Baht Minimum Wage Policy*. Unpublished Master Degree Thesis. Master of Arts (Social Development and Administration. Prince of Songkhla University.
- Luekitinan, W. (2021). Quality of Life and Work Condition of Sub-Contract Workers at Industrial Estate in the Eastern Region. *Social Science Journal of Prachachuen Research Network*, 3(3), 15-31.
- Office of Permanent Secretary for Ministry of Labour. (2023). *Report on the Results of the Preparation of the Index to Measure the Quality of Life of Informal Workers in 2023*. <http://iiw.mol.go.th/>
- Phang Nga Provincial Labour Office. (2023). *Labor Situation of Quarter 1/2023*. <https://phangnga.mol.go.th/>
- Phakdee, P., Pronying, J., & Tongkachok, K. (2023). Informal Workers Access to Basic Rights : Specifically Street Vendors. *Thaksin Law Journal*, 11(1), 65-88.
- Phonoi, N., Phuak-aim, P., Chaiyes, Ch., & Preeyanont, P. (2022). Work-Life Quality and Work-Life Balance in Veterinary Profession: A Cross-Sectional Study. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, 12(3), 62-76.
- Phromthat, P., & Veerayannon K. (2021). Factors Influencing Quality of Work Life of Industrial Labor in Automotive and Spare Part Industry in Central Region of Thailand. *Santapol College Academic Journal*, 7(2), 167-177.

- Poojanjob, R. (2022). The Influence of Adaptation from the Impact of COVID-19 that Affect the Quality of Life of Informal Workers in Muang District, Songkhla Province. *School of Administrative Studies Academic Journal*, 5(2), 1-18.
- Puangjakta, H., Promjaisa, N., & Boonnoon, W. (2023). Strategies for Developing the Quality of Working Life for Informal Labor: A Case Study of Taxi Drivers in Chiang Rai Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Review Lampang Rajabhat University*, 11(1), 25-36.
- Puanpankum, N., & Jaidee, S. (2023). Factors Related to Quality of Life Among Farmer's in Sriwichai Sub-District, Li District, Lamphun Province. *Primary Health Care Journal (Northeastern Edition)*, 38(2), 13-19.
- Puey Ungphakorn Institute for Economic Research. (2023). *Informal Workers in Thailand : Inequality, Wage and Occupational Risks*. <https://www.pier.or.th>
- Pumsin, D. (2023). Factors Affecting Quality of Work Life of Employees in Bang Kradi Industrial Estate in Pathum Thani Province. *Vocational Education Innovation and Research Journal*, 7(1), 99-105.
- Ruenwong, T. (2010). Qualitative Analysis of Quality of Life and Working Conditions of Labor in the Informal Economic Sector. Srinakharinwirot Research and Development *Journal of Humanities and Social Sciences*, 11(2), 1-13.
- SantadsamruadKarn, K., & Jindapon, W. (2018). An Approach to the Promotion of Welfare for Labors in the Informal Sector in Meaung District of Udon Thani Province. *SSRU Graduate Studies Journal, Suan Sunandha Rajabhat University*, 11(2), 1-13.
- Senanuch, P., & Suntonanantachai, T. (2019). Social Welfare Development for the Elderly Informal Workers in Order to Reducing Social Disparity. *Journal of Social Work*, 26(1), 146-164.
- Songthap, A., & Thongsamsee, W. (2017). Factors Affecting Quality of Life Among Transnational Workers in Kantang District, Trang Province. *EAU Heritage Journal Science and Technology*, 11(2), 191-206.
- Tanweerachaisakul, Ch. (2021). *Work-Life Balance Adjust Work-Life Balance*. <https://chulalongkornhospital.go.th>
- Tasena, A., Kanta, T., & Thong-em, M. (2021). Quality of Life Among Thai Worker in Tak Special Economic Development Zone. *Journal of BSRU-Research and Development Institute*, 6(1), 20-32.
- Thaipitak, N. (2013). *Quality of Life of Bilingual Program Students at Faculty of Economics*. Chiangmai : Graduate School, Chiangmai University.
- Thawa, N., & Tunyarak, H. (2023). Factors Associated with Quality of Life Among Working Age People in PakPhun Community, Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of Health Scienc*, 32(1), 31-42.

Wittayara, N. (2023). Quality of Work Life Management of Officers Attached to Ranong Provincial Office Ranong Province. *Journal of Interdisciplinary and Innovative Management*, 1(1), 1–11.

